
DIENSTBAARHEID

Gesprekspapier n.a.v Marcus 10:32-45

We gaan verder met het verhaal dat Marcus ons vertelt. De vorige keer hebben we gezien dat Jezus zijn volgelingen uitdaagt om te leven vanuit de overvloed die Hij schenkt. Levend vanuit Zijn overvloed kunnen zijn met een klein beetje al een wereld van verschil maken. Vandaag horen we hoe Jezus zijn leerlingen uitdaagt om te leven vanuit een houding van dienstbaarheid. Jezus zegt zelfs dat zijn volgelingen zich als slaven moeten gedragen. Volgelingen van Jezus moeten zich niet laten dienen, maar, Jezus volgend, anderen dienen.

DIENSTBAARHEID?

Dienstbaarheid klinkt ons op het eerste gehoor niet heel aantrekkelijk in de oren. Bij dienstbaarheid en slaven denken we al snel aan nederigheid en aan kruiperigheid. Dat zijn woorden en houdingen waar we niet direct enthousiast van worden, om het maar met gevoel voor understatement te zeggen.

Misschien komt daar nog wel iets anders bij. Ik weet van mensen die christelijk opgevoed zijn die met dit soort woorden juist heel veel problemen hebben. Heel hun leven hebben ze te horen gekregen dat ze toch vooral niet aan zichzelf moesten denken. Altijd met anderen bezig zijn, nooit met jezelf. Als ze dat dan een moment wel doen, voelen ze zich gelijk schuldig. Dit kan – op de lange duur – zo maar grote psychische gevolgen hebben, omdat je toch ook de nodige aandacht voor jezelf nodig hebt. Als je nooit aandacht geeft aan je eigen gevoelens, verlangens en angsten, dan kan het zo maar zijn dat je op een gegeven moment spaak loopt en dat je met behulp van therapieën en sessies langzaam moet gaan ontdekken wie je zelf bent.

Als je dan hier te horen krijgt dat je als volgeling van Jezus vooral een dienaar moet zijn, dan kan het zo maar zijn dat je afhaakt. Weer een verhaal over zelfverloochening, terwijl ik juist altijd mezelf te weinig aandacht heb gegeven. Weer een verhaal over dienstbaarheid, dat kennen we zo langzamerhand toch wel. Kunnen we het niet over leiderschap hebben? Over hoe je de regie over je leven pakt? Over hoe je in je kracht komt te staan?

Toch leert Jezus zijn leerlingen een houding van dienstbaarheid, van slaaf zijn. Waarom? Omdat Jezus van ons verlangt dat wij onszelf volkomen wegcijferen ten dienste van een ander? Omdat wij er niet toe doen? Zo kan het voelen, maar ik wil je uitdagen om daadwerkelijk te luisteren naar wat Jezus ons leert. Misschien dat we er dan achter komen dat de dienstbaarheid waar Jezus het over heeft ongeveer het tegenovergestelde is van kruiperige onderdanigheid.

Vraag: wat roept het woord dienstbaarheid bij jou op?

DE VRAAG VAN JAKOBUS EN JOHANNES

Jezus spreekt de woorden over dienstbaarheid omdat er binnen de groep van zijn leerlingen onenigheid is ontstaan n.a.v. een verzoek van Jakobus en Johannes. Zijn hadden Jezus op een gegeven apart genomen en gevraagd om een ereplaats op het moment dat Jezus de macht had gegrepen. Misschien moeten we even op dit verzoek inzoomen om helder te krijgen wat er precies aan de hand is.

EEN PIJNLIJK MOMENT

Het is namelijk goed om te zien wanneer Jakobus en Johannes dit vragen. We lezen dat Jezus met zijn leerlingen onderweg is naar Jeruzalem en dat Hij de leerlingen apart neemt om hen te informeren over het lijden dat Hem te wachten staat. Je kunt je voorstellen dat dit een zwaar moment geweest moet zijn voor Jezus. Al eerder had Jezus zijn leerlingen verteld over Zijn komende lijden en sterven, maar het wil blijkbaar maar niet bij hen binnenkomen. En nu, nu ze zo dicht bij Jeruzalem zijn, wil Hij hen nog een keer met de neus op de feiten drukken. Hun weg naar Jeruzalem wordt geen zegetocht, maar een lijdensweg. Natuurlijk, Jezus eindigt met woorden over de opstanding, maar voordat het zover is, wacht er eerst nog een vernederende en pijnlijke periode.

Precies nadat Jezus dit naar voren heeft gebracht, komen Jakobus en Johannes naar voren met hun vraag om een ereplaats. Alsof Jezus niet net een heel indringend verhaal over Zijn eigen lijden had verteld!? Alsof de woorden van Jezus er op geen enkele manier toe doen!?

Jakobus en Johannes lijken op werknemers die op geen enkele manier geïnteresseerd zijn in het reilen en zeilen van een bedrijf en alleen maar oog hebben voor de secundaire arbeidsvoorwaarden: “Mooie missie heeft dat bedrijf van u, maar wat voor auto mag ik straks uitzoeken?” Jakobus en Johannes: “Verdrietig dat verhaal over lijden enzo, maar laten we het nu even over ons hebben? Wat zit erin voor ons?” Johannes en Jakobus zijn best heel geïnteresseerd in Jezus en Zijn verhaal, maar ze zijn nog net iets meer bezig met hun eigen verhaal. “Natuurlijk, Jezus gaat de weg van vernedering, maar wij worden wel verhoogd toch?”

DE WOEDE VAN DE OVERIGE LEERLINGEN

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de overige leerlingen boos worden op Johannes en Jakobus. “Hoe durven jullie dat te vragen aan Jezus? Zijn jullie helemaal gek geworden? Hebben jullie dan helemaal geen fatsoen?”

Of zouden ze misschien zo boos zijn op Johannes en Jakobus omdat ze ten diepste eigenlijk hetzelfde verlangen hebben? Omdat ze vraag van Johannes appelleert aan gevoelens die ze zelf ook hebben? Of nog banaler: omdat Jakobus en Johannes hen net voor zijn geweest, omdat ze eigenlijk zelf die vraag ook bij Jezus hadden willen neerleggen.

Zou het kunnen dat de vraag van Jakobus en Johannes in z'n algemeenheid appelleert aan een diepgeworteld verlangen dat ieder mens heeft, namelijk om net iets specialer te zijn dan de ander. Om net even iets meer voorrechten te hebben dan de ander. Om net even wat meer te mogen dan de ander. Om net even iets belangrijker te zijn dan de ander.

We hoeven er niet over te oordelen, maar Marcus maakt in zijn verhaal duidelijk dat de overige leerlingen ook weinig tot niets begrepen hebben van Jezus. En we lezen eigenlijk nooit dat de leerlingen woedend worden, behalve hier. Zou dat komen omdat Johannes en Jakobus een gevoelige snaar geraakt hebben? Het zou in elk geval verklaren waarom Jezus n.a.v. deze ruzie in zijn leerlingengroep begint te vertellen over heersen en dienen. Blijkbaar was dit een kwestie die in de ogen van Jezus aandacht verdiende. Hij zegt:

“Jullie weten dat de volken onderdrukt worden door hun eigen heersers en dat hun leiders hun macht misbruiken. Zo mag het bij jullie niet gaan. Wie van jullie de belangrijkste wil zijn, zal de anderen moeten dienen, en wie van jullie de eerste wil zijn, zal ieders dienaar (=slaaf) moeten zijn.”

Vraag: herken je het verlangen om net iets specialer te zijn dan anderen, bij jezelf en om je heen?

WEES EEN SLAAF

Jezus zegt dat zijn leerlingen een slaaf moeten zijn. Nog los van het psychische leed dat ik aan het begin van dit verhaal noemde, stuit een dergelijke vergelijking ons ook tegen de borst omdat we inmiddels toch echt afscheid hebben genomen van slavernij. We proberen hardnekkig alles wat ons herinnert aan ons slavernijverleden weg te gummen. Straten en viaducten krijgen een andere naam en standbeelden moeten

verwijderd worden, omdat we het unaniem erover eens zijn dat slavernij moreel zeer verwerpelijk was. En dan horen we Jezus hier doodleuk over slavernij praten alsof het een aanbevelenswaardige positie is. Dat kan toch niet?

Nee, inderdaad kan dat niet. Althans, als het Jezus' bedoeling was geweest om een vorm van slavernij aan te bevelen. Dat kan niet, als het Jezus bedoeling was geweest om met Zijn woorden de praktijk van slavernij in zijn tijd en cultuur te legitimeren. Maar dat is niet aan de orde. Jezus wil helemaal niets zeggen over de morele vragen rondom slavernij, maar hij wil een sociaal fenomeen uit zijn eigen tijd gebruiken om de leerlingen te laten zien welke houding er gevraagd wordt in Gods koninkrijk.

HET ONDERLIGGENDE PUNT

Welke houding is dat dan? Nou, daarvoor moeten we dus kijken naar de slaven in Jezus' dagen. Wat was er kenmerkend aan hun bestaan? Niet zozeer hun erbarmelijke omstandigheden. Die konden soms best wel meevallen voor slaven, en bovendien was het leven voor Jan modaal in die dagen ook geen pretje.

Het grote verschil tussen een slaaf en een niet-slaaf in Jezus tijd was vooral dat een slaaf op geen enkele manier een eigen agenda kon najagen en anderen kon gebruiken met het oog op zijn eigen carrière en welzijn. Een slaaf had geen eigen identiteit los van zijn eigenaar. De enige manier waarop de slaaf tot bloei kon komen was door de bloei van zijn meester na te jagen. Waar niet-slaven onbekommerd hun eigen agenda konden volgen, daar was het welzijn van de slaaf geheel verweven met dat van een ander. Hij diende zijn meester niet met het oog op toekomstige stappen in zijn carrière, of om te investeren in bepaalde vaardigheden die hem persoonlijk goed uitkomen, of vanwege het salaris. Nee, een slaaf is er met het oog op de bloei van zijn meester, *zonder bijbedoelingen*.

Jezus zegt: zulke mensen moeten jullie zijn. Mensen die er *zonder bijbedoelingen* voor anderen zijn. Is dat niet juist het punt met Johannes en Jakobus? In hun vraag laten ze zien dat ze Jezus ten diepste niet dienen als een slaaf, zonder bijbedoelingen dan om Zijn bloei na te jagen, maar Hem uiteindelijk – in elk geval deels – gebruiken als een middel tot een hoger doel, namelijk om zelf een ereplaats te ontvangen. Johannes en Jakobus vereenzelvigen zich niet met de missie van Jezus, maar gebruiken het bedrijf 'Jezus' voor hun eigen carrière?

DE ACTUALITEIT

Zie je hoe actueel het onderwijs van Jezus is? We leven in een samenleving waarin we van alle kanten uitgedaagd worden om te investeren in onze carrière. We zoeken een baan die bij ons past, maar veel minder dan vroeger zijn we geïnteresseerd in de missie van het bedrijf of de organisatie waar we voor werken. Steeds meer zien we de functies die we bekleden en de banen die we hebben als trappen op de ladder van onze persoonlijke carrière, zonder dat we ons daadwerkelijk vereenzelvigen met waar ons bedrijf of onze organisatie voor staat. Schrijnend komt deze houding naar voren in de CEO's van grote bedrijven die soms veel meer bezig zijn met hun eigen financiële gewin, dan met het welzijn van hun bedrijf en haar werknemers.

We zijn constant op zoek naar netwerken en naar relaties, maar vaak zijn we vooral op zoek naar mensen die de potentie hebben het beste in ons naar boven te halen. We knopen banden aan met mensen die mogelijk interessant zijn met het oog op onze eigen ontwikkelingen en mensen die ons in dat opzicht weinig te bieden hebben laten we links liggen. Een Amerikaanse socioloog heeft zelfs betoogd dat huwelijken vandaag de dag een middel tot zelfexpressie dreigen te worden. We zoeken partners die ons de beste versie van ons zelf laten worden. Zelfs huwelijken worden zo niet langer aangegaan met het oog op het geluk van de ander, maar met het oog op de eigen ontwikkeling. In zekere zijn dreigen zo al onze relaties instrumenteel te worden.

Jezus daagt zijn leerlingen uit tot een andere houding: wil je er werkelijk toe doen, dan moet je een ander niet gebruiken om je eigen agenda na te jagen, maar dan moet je de ander zonder bijbedoelingen benaderen.

Dan moet je de bloei van de ander najagen, in plaats van die ander te gebruiken met het oog op je eigenbelang. Wees dan als een slaaf, die geen ander oogmerk heeft dan de bloei van de ander.

Het gaat er dus niet om dat jij er niet toe doet of onbelangrijk bent, maar het gaat erom dat je uit bent op de bloei van de ander.

Laten we onszelf wijden aan het naar boven brengen van het beste in de mensen die we tegenkomen – zonder bijbedoelingen – , in plaats van onszelf te vragen hoe ze kunnen bijdragen aan onze eigen groei.

Laten we onszelf opstellen als toonbeelden van de organisatie waar we voor werken – zonder bijbedoelingen – , zonder dat vooral bezig zijn met de secundaire arbeidsvoorwaarden.

Vraag: op welke plek en op welke manier kan jij de houding die Jezus ons aanreikt in de praktijk brengen?

HET GEHEIM VAN HET KONINKRIJK

Nu kun je jezelf afvragen waarom Jezus dit onderwijs zo geeft? Dit is toch tegennatuurlijk? Dus waarom? Nou, omdat deze weg het geheim van het koninkrijk ontsluit. Omdat deze weg de weg is van Jezus Christus zelf. Jezus kwam als het toonbeeld van het koninkrijk dat Hij verkondigde. Hij had geen andere bedoeling dan de missie van God te dienen. En die missie van God bestond eruit dat Hij Gods koninkrijk belichaamde.

Jezus kwam met geen ander doel dan om mensen te bevrijden van hun diepste angsten en hun grootste vijanden: dood en eenzaamheid. Hij had de bloei van mensen op het oog, zozeer dat Hij zichzelf gaf tot in de dood. Zo bracht Jezus Gods koninkrijk: door de bloei van anderen voor ogen te hebben. Jezus had geen bijbedoelingen, maar was zonder voorwaarden uit op de bloei van mensen.

Ogenschijnlijk was het een kansloze missie, een houding die gedoemd was om tot zijn eigen ondergang te leiden. Maar door Hem op te wekken uit de dood, stelt God Jezus in het gelijk. Deze levenshouding heeft de toekomst en wint het van eenzaamheid en dood. Door de opstanding van Jezus Christus breekt Gods koninkrijk deze wereld binnen. Een koninkrijk waarin mensen geen instrumenten zijn die misbruikt kunnen worden. Een koninkrijk waarin God onze bloei op het oog heeft. Waarin mensen elkaar bloei op het oog hebben.

Omdat Jezus geen ander doel voor ogen had dan ons te dienen, omdat Hij geen andere missie had dan het koninkrijk van Zijn Vader, kunnen wij in Zijn spoor een slaaf zijn voor de ander. Een slaaf, d.w.z. andere niet gebruiken als middel maar als doel.

Opdracht: neem de tijd om in stilte (of door gezamenlijk gebed of een lied) Jezus te prijzen om zijn weg van lijden en dood.